

Kommittémotion

Motion till riksdagen: 2014/15:2943

av Richard Jomshof m.fl. (SD)

Friskolor och friskoleetableringar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det måste finnas ett påvisbart behov av den utbildning som en ny friskola avser att ge, exempelvis en viss pedagogisk profil eller språkprofil, för att få starta en friskola.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lika villkor för fristående och kommunala skolor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att offentlighets- och sekretesslagen även ska gälla i skolor med enskild huvudman.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett kommunalt veto mot friskoleetableringar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett förbud mot kommunala avknoppningar av skolor och förskolor.

Regler för friskoleetablering

Sverigedemokraterna betonar valfrihet och inflytande för föräldrar och elever i den svenska skolan. Därför är vi i grunden positivt inställda till friskolereformen, inte minst då den kommit att leda till ett bredare utbud och till en ökad valfrihet. Vi måste dock vara medvetna om att friskolereformen även skapat problem, och i vissa fall mycket stora problem för enskilda kommuner.

Friskoleetablering i vissa kommuner eller områden med bristande elevunderlag och där kommunens skolverksamhet är kalibrerat efter elevunderlaget, riskerar att slå sönder den

kommunala organisationen med skolor och skollokaler. Eftersom det är Skolinspektionen som beslutar huruvida en friskola ska få starta eller inte, är det ofta mycket svårt, om inte omöjligt, för en enskild kommun att skapa en långsiktig planering för kommunens skolverksamhet, vilket kan leda till ökade kommunala kostnader. Vidare riskerar kommunala skolor som bedöms som mycket bra – inte minst mindre byskolor – att läggas ned om friskoleetableringarna blir för många, vilket ironiskt nog kan få följderna att valfriheten minskar samtidigt som de kommunala servicen försämras.

Ytterligare ett problem i sammanhanget är att uppdragen skiljer sig åt för en kommunal skola och en friskola. Även om vi fick en ny skollag 2010, som bland annat innebär att skillnaderna mellan kommunala skolor och friskolor minskat, finns det fortfarande stora skillnader mellan dessa båda skolformer. En kommun har ett särskilt ansvar för att upprätthålla skolplikten, att ta hand om eleverna om en friskola går i konkurs, att ta hand om elever med särskilda behov, att ha ett uppföljningsansvar till dess att eleven fyller 20 år, att organisera fritidshem, att övergripande organisera skolan inom kommunens gränser, att fördela resurserna, se till att det finns skolor där människorna bor och så vidare. Detta innebär att en mer eller mindre oreglerad friskoleetablering kan göra situationen mycket svår för kommunerna.

Vi menar därför att det måste ställas större krav för att få starta friskolor än vad som är fallet i dag. Inte för att vi är emot friskolor som princip, utan för att vi måste börja se till helheten. Vi förordar därför ett system likt det finska, där det måste finnas ett påvisbart behov av den utbildning som en friskola avser att ge, till exempel en viss pedagogisk profil eller språkskola, för att en friskola ska få starta.

Lika villkor för skolor

Fristående gymnasieskolor har i dag möjlighet att begränsa mottagandet till en viss utbildning till att avse "elever som är i behov av särskilt stöd" och "vissa elever som utbildningen är speciellt anpassad för" (15 kap. 33 § skollagen). Denna möjlighet har sedan tidigare funnits för fristående grundskolor (10 kap. 35 § skollagen). Regeringen menar att fristående gymnasieskolor därmed "ska kunna specialisera vissa utbildningar för elever med exempelvis dyslexi, inlärningsproblem eller koncentrationssvårigheter".

Sverigedemokraterna menar att det i grunden är positivt att fristående skolor har möjlighet att arbeta med elever med särskilt behov av stöd. Det Sverigedemokraterna vänder sig emot är att fristående och kommunala skolor inte verkar på lika villkor med nuvarande lag. Kommunerna har nämligen ingen möjlighet att begränsa mottagandet av elever till vissa grupper, utan måste erbjuda en skola för alla elever. Kommunala skolor är tvungna att anpassa undervisningen efter elevernas behov, detta för att inte exkludera någon elev från undervisningen. Lagen strider därför mot principen att fristående och kommunala skolor skall verka på lika villkor.

Sverigedemokraterna menar att utgångsläget måste vara att såväl fristående som kommunala skolor ska vara öppna för alla elever. Samtidigt ska en enskild skola – oavsett

om skolan är fristående eller kommunal – ha möjlighet att skapa klasser eller skolor för exempelvis barn med särskilda behov. Dessa ska dock vara undantag från regeln, vilket innebär att den huvudman som vill skapa en sådan klass eller skola, och därmed begränsa mottagandet till vissa elevgrupper, ska vara tvungen att söka ett speciellt tillstånd hos Skolinspektionen. Denna princip ska gälla såväl grundskolor som gymnasieskolor, såväl fristående som kommunala skolor.

Offentlighetsprincipen i friskolor

För skolor som bedrivs i offentlig regi gäller den så kallade offentlighets- och sekretesslagen, som trädde i kraft den 30 juni 2009. Det innebär bland annat att handlingar som kommer in till skolan, upprättas och förvaras på skolan, är allmänna handlingar. Dessa handlingar har alla rätt att ta del av så länge de inte innehåller sekretessbelagda uppgifter. Sekretessbelagda uppgifter får nämligen inte lämnas ut.

Huvudmän för fristående skolverksamhet, skolbarnsomsorg och förskoleverksamhet är däremot inga myndigheter och omfattas därför inte av Offentlighets- och sekretesslagen. Det innebär att fristående skolor inte har någon skyldighet att lämna ut handlingar från verksamheten. Eftersom de fristående skolorna finansieras via skattemedel är detta inte rationellt eller logiskt. Dessutom bäddar detta för att de kommunala skolorna och de fristående skolorna inte verkar under jämlika förhållanden.

Vi menar att samma principer om offentlighet för handlingar rörande verksamheten ska gälla för alla skolformer. Den princip vi förordar är den offentlighetsprincip som nu gäller den kommunala skolan. Offentlighets- och sekretesslagen ska således gälla oavsett huvudman. Vi är väl medvetna om att en särskild utredare fått i uppdrag att lämna förslag om hur offentlighetsprincipen i praktiken ska kunna tillämpas även i de fristående skolorna, och ser fram emot ett skarpt förslag i frågan.

Kommunalt veto mot friskoleetableringar

Sverigedemokraterna är väl medvetna om att enskilda friskoleetableringar kan föra mycket positivt med sig, inte minst genom att bredda utbudet och öka valfriheten. Samtidigt kan friskoleetableringar försvåra den kommunala organisationen och planeringen med stora kostnader för kommuner och skattebetalare som följd.

I vissa områden med ett begränsat elevunderlag kan det dessutom framstå som ytterst orationellt att en friskola ska tillåtas konkurrera med en kommunal skola om elevunderlaget. I de fall den kommunala skolan får lägga ned och det endast finns en friskola att tillgå, så har denna utveckling dessutom omintetgjort ett fritt skolval då det endast finns en friskola att tillgå.

Så länge vi har en kommunal skola och innan den svenska skolan återförstatligats, menar vi att ett kommunalt veto mot friskoleetableringar bör införas i lagen. Ett sådant veto ska

kunna användas om det till exempel är uppenbart att en nyetablering av en friskola kommer att orsaka kommunen stora organisatoriska och kostnadsmässiga svårigheter eller om elevunderlaget inte motiverar en ny friskola. Det kan inte vara rimligt att skattebetalarnas pengar förslösas på en orationell skolstruktur som sätter den kommunala planeringen ur spel och omöjliggör en rationell skolplanering. Därför vill vi införa ett kommunalt veto mot friskoleetableringar.

Förbud mot kommunala avknoppningar

Det finns sedan tidigare flera uppmärksammade exempel på att så kallade avknoppningar av den kommunala skolan skett där kommunala skolor och förskolor sålts till underpriser. Avknoppning som begrepp är något otydligt, men innebär på skolans område i korthet att en skola eller förskola överlåts till personalen i ett riktat erbjudande, utan konkurrens och utan transparens. Personalen driver den sedan vidare i samma lokaler, ofta med liten eller ingen förändring av själva skolverksamheten som sådan.

Exempel på detta är försäljningen av Tibble gymnasium i Täby, en skola med över 1 000 elever, som såldes för 9,2 miljoner kronor till Tibble Fristående Gymnasium. Företaget ägs av skolans rektor och en lärare. Inte nog med att skolan såldes till ett underpris långt under marknadsvärdet; den såldes trots omfattande protester från lärare, föräldrar och elever. En affär som dessutom förklarats olaglig av kammarrätten som menar att försäljningen strider mot kommunallagen. Ett annat exempel är när kommunledningen i Upplands Väsby valde att sälja tre skolor och tre förskolor till personalen i ett nybildat företag för rekordlåga 2,1 miljoner kronor.

Frågan om valfrihet och konkurrens får inte bli ett självändamål, vilket tycks vara fallet vid ovan nämnda avknoppningar. I stället borde mer fokus läggas på hur vi höjer den svenska skolans resultat och hur vi ökar likvärdigheten. Vidare menar vi att det inte bara är förkastligt att en kommun gynnar enskilda genom att sälja ut kommunal egendom till underpris utan upphandling, utan även orationellt och oetiskt. Vi menar därför att det i lag ska införas ett förbud mot så kallade kommunala avknoppningar.

Richard Jomshof (SD)

Stefan Jakobsson (SD)

Carina Herrstedt (SD)

Robert Stenkvist (SD)